

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ

พ.ศ.๒๕๖๔

พ่อหมอสำอ่างค์ เสาวมาลย์

ผู้สืบสานการนวดเหยียบเหล็กแดง

แห่งวัดหนองหญ้าาง

บ้านหนองโพธิ์ (หมู่ที่ ๕) ตำบลหนองไผ่แบน

อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี

สำนักงานคณะกรรมการ
สุขภาพแห่งชาติ

กรมการแพทย์และสุขภาพ
กระทรวงสาธารณสุข

คณะกรรมการสุขภาพ
แห่งชาติ

ศูนย์สุขภาพไทย

ชื่อเรื่อง : หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๔

พอหมอสำอองค์ เสาวมาลย์

ผู้เขียน : วิชัย โชควิวัฒน์ สันติสุข โสภณสิริ

บรรณาธิการ :

ปารณัฐ สุขสุทธิ อรณุช มะลิลา

ที่ปรึกษา :

เปรม ชินวันทนนานนท์ วีรพงษ์ เกรียงสินยศ

ประสานการดำเนินงาน :

คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ
กองคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านไทย
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข
มูลนิธิสุขภาพไทย

ประสานงานพื้นที่ :

ภัทร วาสนา ธวัชชัย เหล็กดี อรจิรา ทองสุกมาก สมัคร สมวาง

ภาพ :

พระครูสมุห์สุทธิพงษ์ ฐาวโร อรณุช มะลิลา สุดารัตน์ สุวรรณพงศ์

สนับสนุน :

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด พี เอ็น เอส ครีเอชั่น เลขที่ ๖๖ หมู่ที่ ๑
ตำบลศาลากลาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๓๐
โทร ๐-๒๑๑๗-๓๖๑๙ โทรสาร ๐-๒๑๑๗-๓๖๒๐

สารบัญ

๖

คำประกาศเกียรติคุณ

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๔
พอหมอสำอองค์ เสาวมาลย์

๑๐

ประวัติหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๔

พอหมอสำอองค์ เสาวมาลย์

ผู้สืบสานการนวดเหยียบเหล็กแดง
แห่งวัดหนองหญ้าาง
บ้านหนองโพธิ์ (หมู่ที่ ๕) ตำบลหนองไผ่แบน
อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี

๒๖

ภูมิปัญญาชาวบ้าน และพิธีกรรม

๔๔

หลักเกณฑ์ และแนวทางการคัดเลือก

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๔

๕๖

คำสั่งคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือก
หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๔

คำนำ

กิจกรรมสำคัญที่ทำให้องค์การอนามัยโลกมีบทบาทสูงเด่นเป็นที่ยอมรับของประเทศสมาชิกทั่วโลก และสามารถทำให้ประเทศต่างๆ ผลักดันงานที่มีคุณภาพอย่างสูงต่อประชาชนทั่วโลก คือ มติที่จะร่วมกันบรรลุเป้าหมาย “สุขภาพดีถ้วนหน้าเมื่อ ๒๕๕๓” (Health For All By the Year 2000)

ในการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายทางสังคมดังกล่าว คณะกรรมการที่เกี่ยวข้องได้ประชุมพิจารณาวิถีวิธีสำคัญที่ต้องมารู้จักกันอย่างกว้างขวาง คือ การสาธารณสุขมูลฐาน และนโยบายสำคัญประการหนึ่งคือ การกำหนดว่าจะต้องนำการแพทย์ดั้งเดิมของแต่ละประเทศ และท้องถิ่นมาพัฒนาและใช้ประโยชน์ด้วย เพราะลำพังการแพทย์แผนปัจจุบันย่อมไม่เพียงพอที่จะทำให้ประชาชน บรรลุสุขภาพดีถ้วนหน้าได้ จากนโยบายดังกล่าว องค์การอนามัยโลกได้กำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการจำนวนมากเพื่อรองรับ และแม้จะล่วงเลย พ.ศ. ๒๕๕๓ มานานแล้ว องค์การอนามัยโลกก็ยังคงนโยบายดังกล่าวสืบมา ดังปรากฏว่าได้มี “ยุทธศาสตร์การแพทย์ดั้งเดิม พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๘” และในปี ๒๕๕๖ สมัชชาอนามัยโลกได้มีมติ ที่ ๖๒.๑๓ ให้ผู้อำนวยการใหญ่องค์การอนามัยโลก พัฒนายุทธศาสตร์ฉบับนั้น และได้มีการดำเนินการจนได้เป็น “ยุทธศาสตร์การแพทย์ดั้งเดิม พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๖ ขององค์การอนามัยโลก” (WHO Traditional Medicine Strategy 2014-2023) ประกาศใช้เป็นเสมือนเข็มทิศ และอุปกรณ์ในการพัฒนางานการแพทย์ดั้งเดิมของประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย

นำยินดีที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมงานกับองค์การอนามัยโลกมาอย่างต่อเนื่อง และมีผลงานหลายเรื่องเป็นที่ยอมรับและชื่นชมจากนานาประเทศ งานด้านการแพทย์ดั้งเดิมก็เป็นงานหนึ่งที่มีความก้าวหน้า

เป็นที่ประจักษ์ ซึ่งหนึ่งในกิจกรรมที่ส่งเสริมการยอมรับในการแพทย์ดั้งเดิมของไทยคือการยกย่องประกาศเกียรติคุณของหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ ซึ่งดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๔ ครั้งนี้นับเป็นครั้งที่ ๑๑ แล้ว

การคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติปี ๒๕๖๔ ดำเนินการคล้ายคลึงกับทุกปีที่ผ่านมา โดยมีคณะทำงานกำหนดหลักเกณฑ์และคัดเลือกอย่างเป็นระบบ นำยินดีที่กองทุนคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย และแพทย์พื้นบ้านไทย กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ได้ดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแต่ละจังหวัด ดำเนินการคัดเลือกหมอไทยดีเด่นระดับจังหวัด เพื่อประชุมพิจารณาคัดเลือกตามหลักเกณฑ์ของคณะกรรมการฯ ได้ตัวแทนหมอไทยดีเด่นระดับภาค ๔ ภาค จากนั้นคณะทำงานได้พิจารณาข้อมูลสืบค้นจากชุมชนของหมอไทยดีเด่นทั้ง ๔ ภาค มีการปรับวิธีการให้เข้ากับสถานการณ์การระบาดของโควิด ๑๙ ด้วยการให้ระบบการพิจารณาผ่านระบบออนไลน์เป็นหลัก ก่อนตัดสินขั้นสุดท้าย จนคณะกรรมการมีมติเป็นมติเอกฉันท์เลือกพื่อหมอสำอางค์ เสาวมาลัย เป็นหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๔

ขอขอบคุณทุกท่าน และทุกหน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานนี้ หวังว่างานนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาการแพทย์ดั้งเดิมของไทย ให้เจริญวัฒนาสถาพร ก่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนบนผืนแผ่นดินไทย ยิ่งๆ ขึ้นไป

นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์

ประธานกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ

คำประกาศเกียรติคุณ

พ่อหมอสำอางค์ เสาวมาลย์

ผู้สืบสานการนวดเหยียบเหล็กแดงแห่งวัดหนองหญ้าาง

บ้านหนองโพธิ์ (หมู่ที่ ๕) ตำบลหนองไผ่แบน

อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี

อัมพฤกษ์ อัมพาต เป็นโรคเรื้อรังที่เป็นปัญหาสาธารณสุขมาช้านาน โดยการแพทย์แผนปัจจุบันมีผลการรักษาไม่ดinkin ทำให้ชาวบ้านส่วนหนึ่งยังต้องพึ่งพาหมอพื้นบ้านในชุมชนมาจนทุกวันนี้

พ่อหมอสำอางค์ เสาวมาลย์ เป็นหมอพื้นบ้านผู้สืบสานภูมิปัญญาการนวดเหยียบเหล็กแดงช่วยเหลือประชาชนอยู่ที่วัดหนองหญ้าางมาอย่างยาวนานตราบนานปัจจุบัน

พ่อหมอสำอางค์ เกิดเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ที่บ้านทุ่งพิ้ง ตำบลทุ่งพิ้ง อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี เรียนจบชั้นประถม ๔ ช่วยพ่อแม่ทำนา จนอายุครบบวช ได้บวชเรียน ๒ พรรษา สอบได้นักธรรมโทและได้สืบทอดความรู้เรื่องยาและสมุนไพรจากหลวงพ่อเส็ง ธรรมธโร พระอุปัชฌาย์ที่วัดหนองเรือโกลน ตำบลกลางดง อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี เรียนรู้วิชาหมอดำแยและครอบครูจากแม่อุ่น ผู้เป็นมารดาจนสามารถทำคลอดช่วยเหลือชาวบ้านซึ่งอยู่ห่างไกลจากโรงพยาบาลในเมืองถึง ๕๐ กิโลเมตร และหนทางทุรกันดาร

พ่อหมอสำอางค์เข้ารับการอบรมด้านการแพทย์แผนไทยหลายหลักสูตร ที่สำคัญคือหลักสูตรความรู้สำหรับหมอนวดไทย และหลักสูตรเสริมศักยภาพครูแผนไทย ประเภทการนวดไทย จนในที่สุดได้รับขึ้นทะเบียนให้เป็นผู้ประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนไทย ประเภทการนวดไทยรุ่นแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๘

พ่อหมอสำอางค์ ได้ร่วมกับหลวงพ่อสมัย อาภาธโร ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้รักษาการเจ้าอาวาสวัดหนองหญ้าาง ตั้งตั้ยังอยู่ในวัยหนุ่ม เปิด “โรงหมอ” ขึ้นในวัดตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๖ รั้รักษาโรคทั่วไป รวมทั้งการนวดบำบัดแบบพื้นฐานด้วยวิธีเหยียบเหล็กแดง อันเป็นศิลปะและวิทยาการการนวดไทยชั้นสูง ที่ใช้บำบัดกลุ่มโรคเกี่ยวกับกระดูก กล้ามเนื้อ เส้นเอ็น และระบบประสาท เช่น อัมพฤกษ์ อัมพาต รวมทั้งความพิการจากอุบัติเหตุ มีคนไข้ไปรับการรักษากันจำนวนมาก ดังสถิติในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ มีคนไข้รวม ๔,๕๖๒ คน หลวงพ่อสมัยหรือพระครูอุปการพัฒนกิจ จึงได้รับคัดเลือกเป็นหมอไทยดีเด่นแห่งชาติท่านแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๔

หลังหลวงพ่อสมัยมรณภาพเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๖ เจ้าอาวาส ๒ รูปต่อมามีได้สืบทอดและพัฒนา “ศูนย์การเรียนรู้การแพทย์พื้นบ้านไทย” ที่วัดหนองหญ้าาง เพิ่งกลับมาได้รับการสนับสนุนใหม่เมื่อพระครูสมุห์สุทธิพงษ์ ฐาวโร ได้รับแต่งตั้งมาเป็นเจ้าอาวาสจนกระทั่งปัจจุบัน แต่ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมามีพ่อหมอสำอางค์ และทีมงานยังคงให้การช่วยเหลือดูแลคนไข้ที่เดินทางไปพึ่งพาตลอดมา

พ่อหมอสำอางค์ เสาวมาลย์ได้รับโล่เชิดชูเกียรติเป็นผู้สูงอายุดีเด่นของจังหวัดอุทัยธานี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้รับมอบเกียรติบัตรเชิดชูเกียรติ

หมอพื้นบ้านดีเด่น จากกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๗ ได้รับโล่เชิดชูเกียรติ เป็นคลังปัญญาผู้สูงอายุดีเด่น จังหวัดอุทัยธานี เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๙ และเป็นหมอไทยดีเด่นภาคเหนือ ปี พ.ศ. ๒๕๖๔ ปัจจุบันพ่อหมอสำอางค์ อายุ ๘๗ ปี

คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติได้พิจารณาแล้วมีมติเป็นเอกฉันท์คัดเลือก และประกาศเกียรติคุณพ่อหมอสำอางค์ เสาวมาลย์ เป็นหมอไทยดีเด่นแห่งชาติประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๔

ประวัติชีวิต พ่อหมอสำอางค์ เสาวมาลย์ หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๔

เกิดเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ปัจจุบันอายุ ๘๗ ปี
ภูมิลำเนา บ้านทุ่งพิ้ง ตำบลทุ่งพิ้ง อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี
บิดามารดา ชื่อ คุณพ่อเปรงและคุณแม่อ่อน เสาวมาลย์ เป็นบุตรคนแรก
มีพี่น้อง ๗ คน

การศึกษา จบประถมศึกษาปีที่ ๔

ภรรยาคนปัจจุบันชื่อ นางแดงอ่อน แป้นเจริญ มีบุตรธิดา จำนวน ๙ คน
ชาย ๖ คน หญิง ๓ คน

การศึกษาฝ่ายธรรม บวชเรียน ๒ พรรษา นักธรรมตรี นักธรรมโท
อาชีวะ เดิมประกอบอาชีพทำนา ปัจจุบันประกอบวิชาชีพนวดไทย เชี่ยวชาญ
การนวดเหยียบเหล็กแดง

ที่อยู่ปัจจุบัน มีที่พักอาศัยใกล้วัดหนองหญ้า nang เลขที่ ๗๕ หมู่ ๕ ต.หนองไผ่
แบน อ.เมือง จ.อุทัยธานี ๖๑๐๐๐

เป็นผู้ได้รับใบประกอบวิชาชีวะการแพทย์แผนไทย ประเภทการนวดไทย
เลขที่ พท.น.๖๓ พ.ศ.๒๕๔๘

สถานที่บำบัดรักษา วัดหนองหญ้า nang บ้านหนองหญ้า nang หมู่ ๕ ต.หนองไผ่
แบน อ.เมือง จ.อุทัยธานี

การศึกษาด้านการแพทย์แผนไทย

ปี ๒๕๒๘ สำเร็จการอบรมหลักสูตรพิเศษ การใช้สมุนไพร จัดโดยคณะกรรมการบริหารโครงการตามพระราชดำริสวนป่าสมุนไพร และเข้าร่วมการอบรม
การนวดไทย โครงการฟื้นฟูการนวดไทย มูลนิธิสาธารณสุขกับการพัฒนา

ปี ๒๕๓๒ สอบผ่านการฝึกอบรม โครงการเสริมความรู้สำหรับหมอนวดไทย
หลักสูตร ก รุ่นที่ ๑ โครงการฟื้นฟูการนวดไทย มูลนิธิสาธารณสุขกับการพัฒนา

ประวัติ
หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ
พ.ศ. ๒๕๖๔

ปี ๒๕๔๘ ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรสร้างเสริมสุขภาพสตรี ก่อนและหลังคลอดด้วยการนวดไทย รุ่นที่ ๑ จัดโดยมูลนิธิพัฒนาการแพทย์แผนไทย มูลนิธิสาธารณสุขกับการพัฒนา มูลนิธิหมอชาวบ้านและวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพฯ

ปี ๒๕๕๐ สำเร็จการอบรมหลักสูตรเสริมศักยภาพครูแพทย์แผนไทย ประเภทการนวดไทย รุ่นที่ ๑ จากมูลนิธิสาธารณสุขกับการพัฒนา กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาสุขภาพภาคประชาชน ภาคเหนือ จังหวัดนครสวรรค์

ปี ๒๕๕๑ สำเร็จการอบรมหลักสูตรเสริมศักยภาพครูแพทย์แผนไทย ประเภทการนวดไทย ระดับหลักสูตรวิชาชีพการนวดไทย (๘๐๐ ชั่วโมง) รุ่นที่ ๑ จากมูลนิธิสาธารณสุขกับการพัฒนา กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาสุขภาพภาคประชาชน ภาคเหนือ จ.นครสวรรค์

เกียรติภูมิและรางวัลที่ได้รับ

ปี ๒๕๔๘ ได้รับขึ้นทะเบียนให้เป็นผู้ประกอบโรคศิลปะสาขา การแพทย์แผนไทย ประเภทการนวดไทย ตาม พ.ร.บ. การประกอบโรคศิลปะ พ.ศ.๒๕๔๒ มาตรา ๓๓ (ค) ที่ส่วนราชการรับรอง

ปี ๒๕๔๙ ได้รับโล่เชิดชูเกียรติผู้สูงอายุดีเด่นจากผู้ว่าราชการจังหวัดอุทัยธานี

ปี ๒๕๕๗ ได้รับมอบเกียรติบัตรเชิดชูเกียรติหมอพื้นบ้านดีเด่นจังหวัดอุทัยธานี จากกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

ปี ๒๕๕๙ ได้รับมอบโล่เชิดชูเกียรติเป็นคลังปัญญาผู้สูงอายุดีเด่นจังหวัดอุทัยธานี ประจำปี ๒๕๕๙

ปี ๒๕๖๔ ได้รับเกียรตินิยมยกย่องเป็นหมอไทยดีเด่นระดับภาค ประจำปี ๒๕๖๔

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๔

พ่อหมอสำอางค์ เสาวมาลย์

ผู้สืบสานการนวดเหยียบเหล็กแดง
แห่งวัดหนองหญ้าาง

บ้านหนองโพธิ์ (หมู่ที่ ๕) ตำบลหนองไผ่แบน
อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี

ภูมิหลัง: วัดหนองหญ้าาง ศูนย์กลาง ภูมิปัญญาแพทย์แผนไทย แห่งเมืองอุทัยธานี

จังหวัดอุทัยธานีเป็นที่รู้จักกันดีในฐานะที่เป็นเมืองพระชนกจักรี แม้คนทั่วไปมักไม่ทราบว่าจังหวัดเล็กๆ ในภาคเหนือตอนล่างนี้ เคยเป็นแหล่งอารยธรรมเก่าแก่ ดังมีการพบหลักฐานทางโบราณคดีหลายยุคหลายพื้นที่ในจังหวัดนี้ ได้แก่ โครงกระดูกมนุษย์โบราณ เครื่องมือหินกะเทาะ ขวานหินขัด เครื่องปั้นดินเผาหลายเชือกทาบแบบยุคบ้านเชียง เครื่องประดับโบราณ เช่น ลูกปัดหินสีต่างๆ กำไล แหวน ลูกกระพรวนสำริด และภาพเขียนสีแดงจำนวนมากที่สะท้อนสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนเกษตรกรรมไทยก่อนยุคประวัติศาสตร์ (ราว ๕,๐๐๐-๓,๐๐๐ ปี) ที่ปรากฏอยู่บนชะงอกผา หน้าถ้ำประทุนบนเขาปลาร้า เป็นต้น

ยิ่งกว่านั้น ยังมีหลักฐานอารยธรรมเมืองโบราณยุคประวัติศาสตร์ ก่อนสมัยสุโขทัยอีกหลายแหล่ง เช่น เมืองโบราณกาจ อำเภอบ้านไร่, เมืองโบราณบึงคอกช้าง อำเภอสว่างอารมณ์, เมืองโบราณคูเมือง อำเภอหนองขาหย่าง และเมืองโบราณบ้านด้าย ปัจจุบันอยู่ในอำเภอเมืองนั่นเอง และชื่อเมืองอุทัยธานี ก็มีตำนานขานกล่าวเล่าว่าแผลงมาจากคำว่า “อุไทย” อันเป็นชื่อเรียกแหล่งที่อยู่ของชุมชนชาวไทยที่อพยพมาจากกรุงสุโขทัยราชธานี และตลอดสมัยอยุธยา ย่านปากน้ำสะแกกรังเป็นเมืองท่าค้าขายสำคัญของเมืองอุทัยธานี ดังมีหลักฐานการค้นพบเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง และไม่ไกลจากปากน้ำสะแกกรังอันเป็นที่ตั้งอำเภอเมืองในปัจจุบัน มีวัดเล็กๆ แห่งหนึ่งถือกำเนิดขึ้นสมัยอยุธยา ตอนปลาย ชื่อวัดหนองหญ้า nang บ้านหนองหญ้า nang ตำบลหนองไผ่แบน ครั้นปลายสมัยรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ธรรมเนียมของวัดชาวบ้านแห่งนี้ได้ย้ายมาอยู่ ณ ที่ตั้งปัจจุบันเมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๐๕ ซึ่งอยู่ริมแควตาดกแดดอันเป็นสาขาหนึ่งของแม่น้ำสะแกกรัง บนเนื้อที่เพียง ๑๕ ไร่ ๑ งาน ๑๕๐ ตารางวา ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้กลายเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้การแพทย์พื้นบ้านไทยและการแพทย์แผนไทยของจังหวัดอุทัยธานีมาจนถึงปัจจุบัน

ย้อนกลับไปเมื่อ ๔๘ ปีก่อน วัดหนองหญ้า nang เคยอยู่ในสภาพเหมือนวัดร้าง จนเมื่อท่านพระครูอุปการพัฒนกิจ(พระสมัย อภาธโร) ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาส วัดแห่งนี้จึงได้รับการพัฒนาในทุกด้านทั้งการก่อสร้างศาสนสถาน โบสถ์ วิหารเสนาสนะสงฆ์และมีบทบาทเป็นศูนย์กลางทางจิตใจ รวมทั้งกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของชุมชน และที่สำคัญท่านได้ตัดสินใจมีบทบาทเป็นหมอพระสืบสานจิตวิญญาณแพทย์พื้นบ้านของบรรพชนแห่งลุ่มน้ำสะแกกรังด้วย ซึ่งได้รับถ่ายทอดจากครูหมอเขียว รัญญูกิจ ผู้เป็นลุงของท่านตั้งแต่อายุ ๑๓ ปี อีกทั้งท่านยังได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากคัมภีร์แพทย์แผนโบราณในห้องถ้ำ จนมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการรักษาโรคทั้งด้านสมุนไพรบำบัดและนวดบำบัด

สามารถเปิด “โรงหมอ” ขึ้นภายในวัดตั้งแต่ปีแรกๆ ที่เข้ามารับตำแหน่ง
รักษาการเจ้าอาวาส ช่วงปีพ.ศ.๒๕๑๖-๒๕๑๗

ทั้งที่ท่านมีความรู้ความสามารถในการใช้ยาสมุนไพรรักษาโรคทั่วไป
แต่แนวทางการรักษาที่สร้างชื่อเสียงให้วัดหนองหญ้าางมาตั้งแต่ต้น
จนกระทั่งบัดนี้ก็คือ การนวดบำบัดแบบพื้นบ้านด้วยวิธีเหยียบเหล็กแดง
อันเป็นศิลปะการนวดไทยชั้นสูง ที่ใช้บำบัดกลุ่มโรคเกี่ยวกับกระดูก
กล้ามเนื้อ เส้นเอ็น และระบบประสาท อันได้แก่ โรคอัมพฤกษ์ อัมพาต
เหน็บชา หรือความพิการจากอุบัติเหตุ ซึ่งวิธีการนวดบำบัดธรรมดา
รักษาไม่ได้ผล โรงหมอวัดหนองหญ้าางได้รับความนิยมนิยมจากประชาชน
เป็นอันมาก ดังมีสถิติผู้ป่วยที่มารับการรักษาในปีพ.ศ.๒๕๔๗ เป็น
จำนวนถึง ๔,๕๖๒ คน*

จากจำนวนผู้มารับการรักษาเป็นเครื่องพิสูจน์ยืนยันถึงคุณค่าของ
ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยในระบบสาธารณสุขปัจจุบัน เป็นเหตุให้ในปี
เดียวกันนั้นเองสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุทัยธานีพิจารณาคัดเลือก
ให้วัดหนองหญ้าางทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางองค์ความรู้ของชุมชนในการ
ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ การถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์
องค์ความรู้แพทย์พื้นบ้านไทยแก่ประชาชน ด้วยคุณูปการที่ท่านนำภูมิปัญญา
การแพทย์แผนไทยมาใช้ในระบบสุขภาพ ต่อมาคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญา
ท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติจึงได้ประกาศยกย่องพระครูอุปการพัฒน์กิจ
(สมัย อาภาธโร) เป็นหมอไทยดีเด่นแห่งชาติเป็นท่านแรกเมื่อปี
พ.ศ.๒๕๕๔ แม้หลวงพ่พระครูสมัยได้สิ้นบุญไปแล้วตั้งแต่วันที่ ๑๕
ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๖ แต่วิถีภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านและแผนไทย
แห่งวัดหนองหญ้าางยังคงสืบสานต่อมาอย่างมั่นคงโดยทีมลูกศิษย์รุ่น
แรกของท่าน ซึ่งมีพ่อหมอสำอองค์ เสาวมาลย์เป็นผู้นำและเริ่มงานเปิด
โรงหมอของวัดหนองหญ้าางมาตั้งแต่ต้นจนกระทั่งทุกวันนี้

กำเนิดในพื้นที่ภูมิแพทย์แผนโบราณ แห่งอำเภอหนองขาหย่าง

พ่อหมอสำอองค์ เสาวมาลย์และบรรพบุรุษของท่านล้วนเป็นชาวนา
มีกำเนิดในพื้นที่ภูมิเมืองโบราณบ้านคูเมืองแห่งอำเภอหนองขาหย่าง ซึ่งได้
ชื่อว่าเป็นแหล่งภูมิปัญญาแพทย์ดั้งเดิมแห่งหนึ่งในแดนสุวรรณภูมิ เพราะ
มีการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดี คือ หินบดยา ยุคทวารวดี ในแหล่ง
ประวัติศาสตร์แห่งนี้

เมื่อเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จากโรงเรียนหนองเขื่อนใน ตำบล
ทุ่งพิง อำเภอหนองขาหย่างแล้ว พ่อหมอสำอองค์ได้ช่วยพ่อแม่ทำนาซึ่งมี
อยู่ถึง ๕๐ ไร่ เมื่ออายุเข้าเกณฑ์คัดเลือกทหารท่านจับได้ใบดำไม่ต้องรับ
ใช้ชาติเป็นทหารเกณฑ์ ท่านจึงหันเข้าวัดรับใช้พระศาสนาบวชเรียนอยู่กับ
พระอุปัชฌาย์หลวงพ่เส็ง ธรรมโร ที่วัดหนองเรือโกลน ตำบลกลางดง
อำเภอทัพทันในจังหวัดอุทัยธานีนั้นเอง ระหว่างบวชเรียนอยู่ ๒ พรรษา
ท่านสอบได้นักธรรมตรีและนักธรรมโท นับว่าเป็นบัณฑิตทางพระพุทธ
ศาสนา เนื่องจากหลวงพ่เส็งเป็นหมอพระ ประยูรยาสมุนไพรรักษาโรคภัย
ใช้เจ็บไข้ให้ญาติโยมที่มาพึ่งพิง พระภิกษุสำอองค์จึงได้พื้นฐานความรู้
เรื่องยาสมุนไพร จากการที่หลวงพ่พระอุปัชฌาย์ใช้ให้ไปเก็บเครื่องยา
ตามทุ่งตามป่าละแวกวัดนั่นเอง เมื่อสึกกลับมาอยู่บ้านตอนอายุ ๒๒ ปี
ได้แต่งงานอยู่กับภรรยาคนแรก ชื่อนางลำพิง โคมพันธ์ คนบ้านเนิน
ลำโรงไถวัดหนองหญ้าาง มีลูกด้วยกัน ๗ คน ชาย ๕ หญิง ๒ ภรรยา
คนที่ ๒ ชื่อ นางแดงอ่อน แป้นเจริญ มีลูกด้วยกัน ๒ คน หญิง ๑ ชาย
๑ คน ซึ่งลูกหญิงคนแรกนั้น พ่อหมอสำอองค์ลงมือทำคลอดเอง

* จันทรทิพย์ ศรีลัมภ์. (๒๕๔๗). การศึกษาองค์ความรู้ด้านการนวดพื้นบ้าน กรณีศึกษา:
ภูมิปัญญาท้องถิ่นวัดหนองหญ้าาง จังหวัดอุทัยธานี, หน้า ๒, วิทยาลัยนวมินทราชินิต
มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก)

เรียนเป็นหมอต้าแยจากแม่

การที่พ่อหมอสำอองค์สามารถทำคลอดลูกของตนเองได้ เพราะท่านได้เรียนรู้จากแม่อุ่นผู้เป็นหมอต้าแยพื้นบ้านนั่นเอง ลูกๆของท่านหลายคนก็คลอดกับมือแม่อุ่นและยายชิงหมอต้าแยในท้องถิ่น เพราะสมัยเมื่อ ๖๐-๗๐ ปีก่อนนั้นถนนหนทางยังไม่สะดวก มีแต่เส้นทางเกวียนและห่างไกลจากโรงพยาบาลในเมืองถึง ๕๐ กิโลเมตร เด็กส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจึงคลอดกับหมอต้าแย ด้วยความปรารถนาจะช่วยเหลือสตรีที่เสี่ยงในการคลอดบุตร ดังนั้นเมื่ออายุราว ๒๕-๒๖ ปี พ่อหมอสำอองค์จึงรับครอบครัวสืบทอดวิถีหมอต้าแยจากแม่อุ่น พิธีกรรมประกอบด้วยเงิน ๗ บาท กล้วย ๑ หวี ขนม ๑ สำรับ และดอกไม้ ธูปเทียนตามธรรมเนียม กระบวนการเรียนรู้ คือ เป็นลูกมือติดตามแม่อุ่นไปดูการคลอดจริง แต่ในวันที่ลงมือเป็นหมอต้าแยทำคลอดเองนั้น ท่านครูหมอเขียว ฉลาดธัญกิจ ลูกของหลวงพ่อพระครูสมัยคอยเป็นหมอฟีเลี้ยงกำกับการสุติกรรมให้สำเร็จด้วยดี พ่อหมอสำอองค์ทำหน้าที่เป็นหมอต้าแยจิตอาสาทำคลอดให้สตรีถึง ๓๐ รายอย่างปลอดภัย ต่อมาภาระหน้าที่หมอต้าแยของท่านยุติลงเมื่อประชาชนเข้าถึงบริการทำคลอดในโรงพยาบาลได้สะดวกแล้ว

พ่อหมอสำอองค์เล่าว่าเคล็ดวิชาหมอต้าแยที่แม่สอนให้ ไม่มีในตำราหนังสือ แต่เป็นตำราอยู่ในพุง ซึ่งท่านยังทรงจำมาจนกระทั่งทุกวันนี้ คือ เมื่อเอาเด็กออกมาแล้ว ให้มัดสายสะดือ ๒ เปราะ ใช้ผิวไม้รวกตัดตรงกลาง จากนั้นจึงคั้นมะขามเปียก ๑ ขามผสมเกลือ ให้สตรีหลังคลอดบุตรกินแก้ลมสะพัน (ลมบาดทะยัก) ระหว่างเข้าเรือนไฟ ให้แม่ลูกอ่อนกินยาขับเลือด ประกอบด้วยสมุนไพร ๗ สิ่ง ได้แก่ ขิง ข่า กระชาย เจดมูลเพลิง ขัดมอญตัวผู้ ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ ใช้เสมอภาค คือหนักสิ่งละเท่ากัน นำมาตำหรือบด แล้วร่อนกรองให้ได้ผงละเอียด รับประทานครั้งละ ๑ ช้อนกาแฟ ละลายเหล้าเป็นกระสาย วันละ ๓ ครั้งหลังอาหาร ตลอดเวลาที่อยู่ไฟ ช่วยขับน้ำคาวปลา แก้เลือดเป็นพิษ และเป็นยาประสะน้ำมัน คือ

ช่วยชำระน้ำมันแม่ให้สะอาดและมีน้ำมันออกมาก ข้อห้ามช่วงอยู่ไฟ คือ ห้ามกินของแสลง และแกงขี้เหล็กที่ทำให้เกิดลมธาตุยัก** คืออาการลิ้นกระด้างคางแข็ง นอกจากนี้ พ่อหมอสำอองค์ยังได้คาถาดับพิษไฟขณะอยู่เรือนไฟและแก้พิษงูจากแม่หมอ ซึ่งใช้แต่คาถาพุทธมนต์ บริกรรมดังนี้

คาถาดับพิษไฟพระโมคคัลลาน์:

“โอม พระโมคคัลลา อิติปิโสภะคะวา
อิติมังสัจ เตชัง สະระณังคัจฉามิ”

คาถาแก้พิษงู:

“พิษมิงส์กูไม่ได้ นะโมพุททายะ
พุทธังปัจจักขามิ ธัมมังปัจจักขามิ สังฆังปัจจักขามิ”

ความรู้พื้นฐานที่ได้จากแม่หมออุ่นอีกอย่างหนึ่งก็คือ การทำลูกประคบสำหรับสตรีหลังคลอด ประกอบด้วย ไพลเป็นหลัก กับใบมะขาม ใบตะโก ใบแจจ ใบส้มป่อย เกลือ ลูกประคบนี้ร้อนพอประมาณประคบเต้านมให้น้ำมันไหล (ไม่มีการทับหม้อเกลือ) และใช้น้ำสมุนไพรที่บีบจากลูกประคบเป็นยาสมานแผลได้ดี

๑ หมอพระ ๑ ศิษย์ฆราวาส ร่วมใจเปิดโรงหมอวัดหนองหญ้าาง

อันที่จริงพ่อหมอสำอองค์เคยรู้จักมักคุ้นกับหลวงพ่อสมัยมาตั้งแต่ครั้งที่ท่านหมอพระยังเป็นเด็กรุ่นหลังซึ่งมีอายุห่างจากโยมหมอถึง ๑๒ ปี และยังทำนวยุใกล้กับนาพ่อสี จันทรประจักษ์โยมพ่อของหลวงพ่อพระครูสมัย แต่ความเจ็บป่วยด้วยโรคกระเพาะได้ชักนำให้พ่อหมอสำอองค์ซึ่งขณะนั้นอายุได้ ๓๙ ปีโคจรเข้าวัดหนองหญ้าางเพื่อรักษาตัวกับหมอพระรุ่นน้อง จนเกิดศรัทธาอุปสาทะอันแรงกล้า ถึงกับตัดสินใจอุทิศตน

** ลมธาตุยัก, ลมราษยัก, ลมราษยัก [-ราษยัก] น. โรคลมชนิดหนึ่ง ผู้ป่วยมีอาการเป็นไข้ตัวร้อน ชัก มือเท้ากำอง ลิ้นกระด้างคางแข็ง คอแข็ง ตาเหลือก เป็นต้น

เป็นศิษย์กันกุฎิรุ่นแรกผู้อาสาทำหน้าที่เป็นหมอประจำศูนย์กลาง การแพทย์พื้นบ้าน วัดหนองหญ้าางแห่งอุทัยธานี พ่อหมอสำอองค์ มี เรื่องเล่าตอนนี่ว่า

“ผมเองเป็นโรคกระเพาะ โจอั่นเลือดออก ๒ กระโถน กินยาโรงพยาบาล ก็ไม่หาย มาหายด้วยยาหลวงพ่อ คือพริกไทยดำกับเกล็ดปลาช่อน โดย เกล็ดปลาช่อนไม่ต้องล้างน้ำ เอาทั้งเมือกเลย เอามาตากให้แห้ง แล้วคั่ว ให้กรอบ พอให้บดผงได้ สัดส่วน ๑:๑ ผสมกับน้ำผึ้งปั้นเป็นลูกกลอน เท่าหัวแม่มือ กินวันละครึ่ง”

ช่วงที่พ่อหมอสำอองค์เข้ามารักษาตัวที่วัดหนองหญ้าางคือพ.ศ. ๒๕๑๖ อันเป็นปีแรกที่หลวงพ่อสัมย์เมื่อครั้งเป็นพระหนุ่มวัย ๒๗ เข้ามา รักษาการเจ้าอาวาสและยังคิดไม่ตกว่าจะทำการอย่างไรต่อไป ระหว่าง ทางเลือก ๓ แพร่ง คือ ทางที่หนึ่ง การสึกออกไปบรจรับราชการเป็นครู ชายแดน ทางที่สอง การออกธุดงค์ไม่ข้องแวะเรื่องทางโลกอีกเลย หรือ ทางที่สาม เป็นหมอพระรักษาคนไข้อนาถา ตามที่เคยตั้งใจไว้ในวัยเด็ก นับเป็นคุณูปการสำคัญของพ่อหมอสำอองค์ ที่ปรึกษาอาวุโสผู้ช่วยชี้ทาง เลือกที่สามแก่หลวงพ่อสัมย์ ตัดสินใจพัฒนาวัดเป็นสถานพยาบาลและ แหล่งถ่ายทอดภูมิปัญญาหมอพื้นบ้าน พ่อหมอสำอองค์ยังจดจำเรื่องราว คินวันที่ ๑ พระ ๑ ฆราวาสต่างวัยได้ตัดสินใจเริ่มต้นนับหนึ่งด้วยกัน

“ตกกลางคืน จุดตะเกียงนั่งคุยกัน ท่านว่า ‘สึกไปเป็นครูดีไหม’ (ผมตอบว่า) ‘ดี เป็นวิชาชีพ’ ท่านก็นั่งอึ้งไปพัก (แล้วว่า) “หา...!!! เปื่อทหารมา (เดี๋ยวก) เปื่อครูอีก ไม่เอา’ ก็คุยไปคุยมา (ท่านก็พูดว่า) ‘วิปัสสนา ดีมีัย จะเข้าวิปัสสนา’ (ผม) ก็บอกว่า ‘ดี ดีคนเดียว’ว่า อย่างนั้น วิเวกไปเลย ไม่ต้องห่วงใครแล้ว..คุยไปคุยมา (ผม) ก็นึกถึง เรื่องหมอ ท่านเรียนไว้แล้ว ผมก็ขอบ้าง ‘เปิดหมอเหอะ’ ว่างั้น (ท่านว่า) ‘ดีรี’ (ผมตอบ) ‘ก็ดี’ รุ่งขึ้นก็เก็บยา ๒ หม้อ เป็นยาประสาทหม้อหนึ่ง ยาแก้ไข้หม้อหนึ่ง ตอนเย็นก็มาทำวัตรสวดมนต์อธิษฐาน รุ่งขึ้น(มีคนไข้)ห้าม กันมาเลยมาเป็นสิบๆ เลย ยังกะปาฏิหาริย์ ตั้งแต่วันนั้นจนกระทั่งบัดนี้

คนไม่ขาดเลย” พ่อหมอสำอองค์ก็อธิษฐานเช่นกันว่า ยา ๒ หม้อนี้ท่านก็ ต้มกินเองเพื่อรักษาโรคกระเพาะอยู่ ถ้ากินหายโรคหายภัยก็จะอาสาเป็น หมออยู่กับวัดหนองหญ้าางนี้ตลอดไป

ยาหม้อ ๒ ตำรับแรกในวันเปิดโรงหมอ วัดหนองหญ้าาง

๑. ยาประสาท ส่วนประกอบสมุนไพร ๙ ชนิด คือ แก่นปฐู แก่นมะหาด รากสะแก หางนกลิง หัวท้าวยายม่อม ตะไคร้แกง หล้าปากควาย รากหญ้าาง รากมะอึก หนังก้อยางละ ๓ บาท (๔๕ กรัม) ใส่น้ำท่วมยาต้ม ๓ เอา ๑ กินครั้งละครึ่งแก้ว ถึง ๑ แก้ว ๓ เวลา ก่อนอาหาร

๒. ยาแก้ไข้

ประกอบด้วย กระพังโหม ลูกกระดอม สะพลู ลูกสมอทั้ง ๓ (สมอไทย สมอเทศ สมอภิกษา) อย่างละเท่ากัน (๑ หยิบมือ) ใส่น้ำท่วมยา ต้มพอเดือด กินครั้งละ ครึ่งแก้ว ๓ เวลา ก่อนหรือหลังอาหารก็ได้

ศิษย์รุ่นใหญ่ถ่ายทอดเคล็ดวิชา จากหลวงพ่อพระครูสมัย อภาภโร

ถือได้ว่าพ่อหมอสำอองค์เป็นศิษย์รุ่นแรกคนหนึ่งของหลวงพ่อพระครู สมัย ได้เรียนรู้ศาสตร์การแพทย์พื้นบ้านในสายบรรพบุรุษของหลวงพ่อ ทั้งด้านยาสมุนไพรและโดยเฉพาะศาสตร์การนวด ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ ของวัดหนองหญ้าาง ดังปากคำของพ่อหมอสำอองค์ว่า

“วัดหนองหญ้าางเริ่มทำยาต้มก่อน หลวงพ่อก็เปิดตำรา ผมก็ช่วย จัดยาเรียนรู้จักต้นไม้จากหลวงพ่อ สมุนไพรต้นไหนที่เราไม่รู้จักท่านก็จะ พาไปหา ทำให้เราจำได้” ในยุคแรกๆ สมุนไพรส่วนใหญ่ไม่ได้ซื้อ หาได้จากป่าใกล้วัดจะมีซื้อบ้างก็สมุนไพรจำพวกพริกไทย ดีปลี โกงู การบูร เป็นต้น แต่ปัจจุบันสมุนไพรส่วนใหญ่ต้องจัดซื้อเข้ามา สำหรับวิชา

นวดที่พ่อหมอสำอองค์ได้รับถ่ายทอดจากหลวงพ่อบุญโดยตรง มี ๒ ประเภท คือ วิชานวตไทยตามหลักเส้นประธาน ๑๐ และวิชานวตพื้นบ้านเหยียบเหล็กแดง วิชานวตดังกล่าวหลวงพ่อบุญได้ศึกษาเรียนรู้ด้วยตัวของท่านเองจากตำราโบราณที่ตกทอดมา โดยทำการยกครูเองด้วย พ่อหมอสำอองค์เป็น ๑ ใน ๗ ของศิษย์รุ่นแรกที่ได้เรียนการนวดบำบัดจากหลวงพ่อบุญมีความชำนาญ หากการนวดแนวพื้นฐานประกอบกับน้ำมันและลูกประคบไม่ได้ผลเท่าที่ควร จึงจำเป็นต้องใช้เทคนิคนวดเหยียบเหล็กแดง ซึ่งเป็นเคล็ดวิชาที่ผู้เรียนต้องมีความตั้งใจมั่นจึงจะเรียนได้สำเร็จ

พ่อหมอสำอองค์เล่าว่า เริ่มแรกฝึกเหยียบเหล็กแดงก็มีแต่หลวงพ่อบุญกับโยมสำอองค์ เสาวมาลย์ ศิษย์คู่ใจ ท่านสอนคาถาดับพิษไฟเพื่อไม่ให้เกิดอันตรายจากไฟไหม้ เพราะในกรรมวิธีการนวด ต้องใช้ส้นเท้าของผู้นวดจุ่มน้ำมันงา แล้วจึงใช้ส้นเท้านั้นเหยียบลงบนแผ่นเหล็กร้อนแดง ที่วางอยู่บนเตาไฟผ่านลูกโซน การใช้ส้นเท้ากดนวดผู้ป่วย จะได้ผลทั้งจากน้ำหนักส้นเท้าที่กดลงได้ดีกว่ามือหรือศอก และความร้อนจากน้ำมันงาที่แผ่กระจายช่วยให้เส้นเอ็น กล้ามเนื้อคลายตัว เลือดลมไหลเวียนไปหล่อเลี้ยงบริเวณที่เป็นปัญหาได้ดีขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น ผู้นวดต้องฝึกฝนการประคบตัวบนราวไม้ไผ่ (ปัจจุบันเป็นราวสแตนเลสจับเดิน) ให้สามารถควบคุมน้ำหนัก ความแรงของการกดหนักเบาได้อย่างเหมาะสมตามต้องการ พ่อหมอสำอองค์เองได้ปรารภเรื่องการสร้างทายาทนวดเหยียบเหล็กแดงว่า

“การเหยียบเหล็กแดง ใช้ น้ำมันงา ต้องใช้คาถาดับพิษไฟ ซึ่งไม่สามารถบอกใครได้นอกจากศิษย์ที่ยกครู คนที่เรียนเหยียบเหล็กแดงในรุ่นแรกก็ตายไป ๕ คนแล้ว ตอนนีที่วัดหนองหญ้าางก็เหลือผมอยู่คนเดียว ที่ยังรู้คาถาสามารถนวดรักษาและสอนวิชานวตเหยียบเหล็กแดงได้ คนที่มาเรียนเราก็ต้องดูว่าเขาเอาจริงไหม เพราะมีบางคนมา ๓ วันก็ไปแล้ว หลวงพ่อบุญเคยบอกว่า ก่อนจะถ่ายทอดวิชานี้ให้ใคร ก็ต้องดูให้แน่ใจว่าเขาเอา(สนใจเรียน)จริงไหม จริงใจไหม”

รางวัลครูหมอนวดไทยรุ่นแรก

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นปีที่วัดหนองหญ้าาง จังหวัดอุทัยธานี มีชื่อเสียงในระดับประเทศ เมื่อคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ประกาศให้หลวงพ่อบุญครูอุปการพัฒน์กิจ (พระสมัญ อภาภโร) เป็นผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรมสาขามิปัญญาชาวบ้าน(การบำบัดโรค) และต่อมาในปีพ.ศ.๒๕๔๘ ท่านยังเป็นหมอพระเพียงไม่กี่รูปผู้ผ่านการประเมินรับรองจากกระทรวงสาธารณสุข ให้เป็นผู้ประกอบโรคศิลปะ สาขาแพทย์แผนไทยประเภทเวชกรรมไทย ตามมาตรา ๓๓(๑)(ค) แห่ง พ.ร.บ.การประกอบโรคศิลปะ พ.ศ.๒๕๔๒ แต่จุดแข็งของศูนย์การเรียนรู้การแพทย์พื้นบ้านไทยวัดหนองหญ้าาง ก็คือ มีวัดเป็นฐานที่มั่นคงและมีทีมงานฝ่ายอุบาสกอุบาสิกา อันเข้มแข็งช่วยสนับสนุน พัฒนางานสานต่อภารกิจของวัดใน

การรักษาพยาบาลและการฝึกอบรมอย่างเต็มที่ ดังนั้นในปีเดียวกันนั้นเอง ศิษย์ก้นกุฎีของหลวงพ่อพระครูสมัยจำนวน ๒ คน คือ หมอสำอองค์ เสาวมาลย์ และหมอทวน เรืองอยู่ จึงได้รับการประเมินจากคณะกรรมการวิชาชีพสาขาการแพทย์แผนไทย ให้เป็นผู้ประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนไทย ประเภทนวดไทย และเป็นครูนวดไทยรุ่นแรก ในปีพ.ศ. ๒๕๔๘ ซึ่งมีจำนวนเพียง ๘๐ คน เท่านั้น

ทายาทสานต่อศิลปะการนวดไทย แห่งวัดหนองหญ้าาง

หลังปีพ.ศ.๒๕๕๖ เมื่อสิ้นบุญหลวงพ่อพระครูอุปการพัฒน์กิจ (พระสมัย อาภาธโร) แล้ว ได้มีเจ้าอาวาสวัดหนองหญ้าางสืบต่อมาอีกถึงสองรูป ก่อนจะมาถึงองค์ปัจจุบัน คือ พระครูสมุห์สุทธิพงษ์ ฐาวโร โดยเจ้าอาวาสก่อนหน้านั้นทั้ง ๒ รูป ไม่ได้สนใจสืบทอดจิตวิญญาณแพทย์ของหลวงพ่อพระครูสมัยเลย โดยรูปแรกลาออก รูปที่สองถูกถอด ดังนั้นในช่วงเวลาที่ขาดเจ้าอาวาสที่เข้มแข็ง กิจการของ “ศูนย์การเรียนรู้การแพทย์พื้นบ้านไทย” ของวัดหนองหญ้าางจึงดำเนินการต่อไปภายใต้การนำที่เข้มแข็งของพ่อหมอสำอองค์ เสาวมาลย์ ซึ่งต้องทำหน้าที่บริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ฯ ทั้งเป็นผู้ตรวจวินิจฉัยและจ่ายยาสมุนไพรให้ผู้ป่วยทุกรายซึ่งเคยเป็นหน้าที่ของหมอใหญ่คือหลวงพ่อ โดยที่พ่อหมอสำอองค์ยังคงเป็นผู้ปฏิบัติการรักษาผู้ป่วยด้วยตนเอง ร่วมกับหมอนวดชายซึ่งเวลานั้น เหลืออยู่ ๔ คน หมอนวดหญิง ๑๒ คน และจิตอาสา ๒ คน ที่ให้บริการผู้ป่วยและญาติที่เข้ามารักษาและพักอาศัยในวัดหนองหญ้าางซึ่งมีชื่อเสียงโดดเด่นด้านการดูแลสุขภาพผู้ป่วยโรคอัมพฤกษ์ อัมพาต***

๑ หมอรุ่นพ่อ ๑ หมอพระรุ่นใหม่ ก้าวต่อไปของวัดหนองหญ้าาง

ศูนย์การเรียนรู้การแพทย์พื้นบ้านไทยของวัดหนองหญ้าาง ถือได้ว่าเป็นองค์กรแพทย์พื้นบ้านของชุมชนอันเป็นมรดกที่หลวงพ่อพระครูสมัยสร้างไว้จากภูมิปัญญาบรรพบุรุษของท่าน แต่องค์กรแพทย์ชุมชนดังกล่าวจะยั่งยืนไม่ได้ หากขาดผู้สืบทอดทั้งที่เป็นพระและฆราวาส ในส่วนของผู้สืบทอดฝ่ายศิษย์ฆราวาสรุ่นแรกซึ่งนำพาโดยพ่อหมอสำอองค์ ได้ดำเนินการกิจจิตอาสาพยาบาลมาจนถึงช่วงวิกฤตโควิด-๑๙ โดยยังมีทีมงานพยาบาลร่วมปฏิบัติหน้าที่เป็นชาย ๕ คน หญิงกว่า ๑๐ คนและมีหมอนวดชายเหยียบเหล็กแดงได้ ๑ คน แต่ยังไม่ชำนาญการบริการรวมคาถาดับพิษไฟ ต้องให้พ่อหมอสำอองค์คอยเป็นที่เลี้ยงควบคุม

พ่อหมอสำอองค์กล่าวว่า “ปัจจุบันผู้ป่วยที่มารักษาที่วัด ส่วนใหญ่มาด้วยปัญหา อัมพฤกษ์ อัมพาต เหน็บชา โรคลม ปัสสาวะขัด เบาหวาน ความดันโลหิตสูง และยังมีบริการนวดเพื่อสุขภาพ ประคบ อบสมุนไพร ซึ่งต้องใช้เครื่องยาเป็นจำนวนมากถึง ๔๐ ชนิด ส่วนค่ายา ค่าบริการนั้น สมัยหลวงพ่อให้บริการนวดฟรี ค่ายาสมุนไพรฟรีทั้งหมด มีค่ายา ๑๐ บาท แต่เดี๋ยวนี้ ค่ายาครบขึ้นเป็น ๒๐ บาท ส่วนค่ายาสมุนไพรจะคิดเป็นหม้อสูงสุดหม้อละ ๒๐๐ บาท เพื่อเป็นค่าซื้อสมุนไพร ส่วนตัวยาในแต่ละตำรับก็ยังมีเหมือนต้นตำรับเดิม ไม่ได้ลดทอนลง นอกนั้นก็ไม่ได้เรียกร้องอะไรจากผู้ป่วย”

อย่างไรก็ตาม วัดหนองหญ้าางต้องมีเจ้าอาวาสผู้ทำหน้าที่หมอพระเพื่อสืบทอดภารกิจของวัดที่เป็นศูนย์กลางภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้านของชุมชนต่อไป นับว่าเป็นบารมีของหลวงพ่อสมัย อาภาธโร ที่ช่วยเป็นแรงบันดาลใจให้ชายหนุ่มคนหนึ่งตั้งใจบวชเพื่อสืบทอดวิถีแพทย์แผนไทยของวัดหนองหญ้าางต่อไป พระครูสมุห์สุทธิพงษ์ ฐาวโร (สุทธิพงษ์ โปสพ) คือชายหนุ่มคนนั้น ท่านเล่าเรื่องแรงบันดาลใจจากหลวงพ่อพระครูสมัยดังนี้

*** วรนิษฐา จันทร์เอี่ยม. (๒๕๖๑). รูปแบบวัฒนธรรมการดูแลสุขภาพด้วยวิถีแพทย์แผนไทยในเขตวัด ในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, หน้า ๑๑๘-๑๓๙ วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

“อาตมาเกิดที่บ้านหนองคล้อ ตำบลหนองทรง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ มาบวชที่วัดหนองโพธิ์ ตำบลเนินแจง อำเภอมือง จังหวัดอุทัยธานี มาบวชเพื่อแค้นให้พ่อที่ได้รับเลือกตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ได้กลับไปอยู่ที่วัดบ้านเกิด ๑ พรรษา แล้วจึงย้ายมาอยู่ที่วัดหนองหญ้าางกับหลวงพ่อสมัยได้ ๒ พรรษา ก็ต้องไปจับใบดำ ใบแดง แต่จับได้ใบแดงเหมือนหลวงพ่อต้องไปเป็นทหารเกณฑ์อยู่ ๑ ปี ก่อนไปเป็นทหารได้ให้สัญญากับหลวงพ่อว่า จะให้ไปเป็นนายสิบต่อ หรือจะให้กลับมาบวชอีก ท่านยืนยันอย่างเดียวว่าให้กลับมาบวช ตอนเป็นทหารเกณฑ์ก็สอบติดนายสิบ ได้ ๑ ใน ๘ คน ตอนนั้นก็นึกถึงหลวงพ่อว่า เราคงไม่ได้กลับไปบวชอีก แต่พอวันรุ่งขึ้นทางการเขาตัดซื้อเราทิ้งเลย เหลือเอานายสิบแค่ ๕ คน เราก็เลยต้องกลับมาบวชตามสัญญาที่ให้ไว้กับหลวงพ่อ

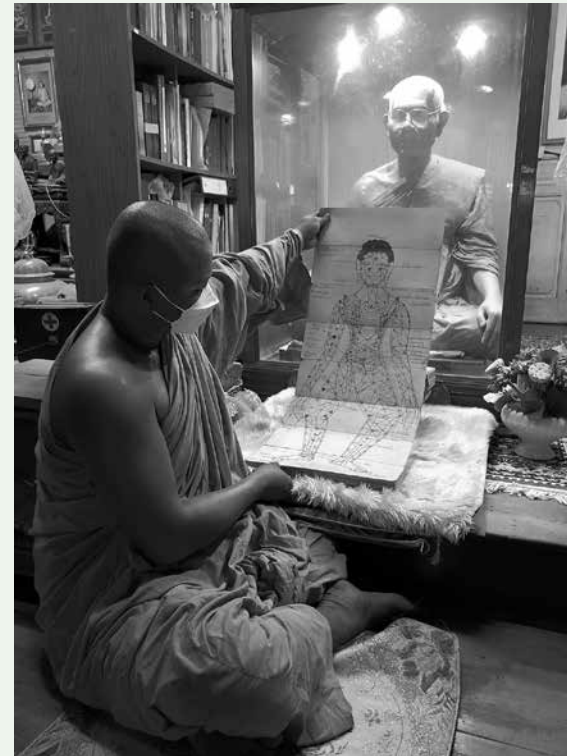
ตอนนั้นหลวงพ่อมรณภาพแล้ว บวชอยู่วัดหนองโพธิ์ อีก ๑ พรรษา จึงมีคำสั่งให้ย้ายมารักษาการเจ้าอาวาสวัดหนองหญ้าางตั้งแต่พรรษาที่ ๒ ในปี ๒๕๕๙ และได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสปี ๒๕๖๒ เดินเส้นทางเดียวกับหลวงพ่อเลย ก่อนหน้านั้น ก็มีเจ้าอาวาสต่อจากหลวงพ่อ ๒ รูป ส่วนระหว่างนั้นกิจกรรมการนวดรักษาโยมก็ทำไป เมื่อเรากลับมาอยู่ที่นี่ก็มาบริหารตามหลวงพ่อทุกอย่าง สานต่อสิ่งที่หลวงพ่อทำไว้ คือ (๑) ทำเรื่องเตาอบสมุนไพร (๒) สานต่อเรื่องงานนวด (๓) นวดเหยียบเหล็กแดง ตอนนี้อาตมายังไม่ได้รับการรักษาเอง แต่ถ้าเป็นเคสผู้ป่วยเบาๆ ก็พอทำได้ (๔) การจัดงานไหว้ครู ก็เหมือนรวมศิษย์ ทำให้เกิดสามัคคีกัน ปีหนึ่งมารวมกันหนึ่งครั้ง นึกถึงครูบาอาจารย์ที่ล่วงลับที่ได้ศึกษาวิชาของท่าน และมาขอประสิทธิ์ประสาทพร ขอพรจากครูบาอาจารย์ ปีล่าสุด ๒๕๖๓ มีคนมาร่วมไหว้ครูประมาณ ๓๐ คน ไหว้ครูวันพฤหัสบดีแรกของเดือน ๖ บางทีก็ตกปลายเดือนเมษายน บางทีก็ต้นพฤษภาคม เรายึดตามเดือนไทยเป็นหลัก

ในส่วนตำราที่มีอยู่จำนวนมาก ไม่รู้ว่าจะทำยังไง หลวงพ่อไม่ได้สั่งไว้ เคยขอเรียนกับท่านแล้ว หลวงพ่อว่าไม่ต้อง จำคำหลวงพ่อดีอย่างหนึ่ง ท่านว่าไม่ต้อง “เมื่อถึงเวลามันมาเองไอ้หนู” หรือท่านจะดูคนก็ไม่รู้นะ ท่านจะดูว่าคนนี้ลักษณะยังไง สมควรเรียนไหม ท่านจะดูออก ตอนนั้นสวนสมุนไพรของวัดก็ยังอยู่ แต่ดินมันไม่ดี ดินเป็นดินดาน ไม่มีแร่ธาตุปลูกอะไรก็ไม่งาม ในสวนสมุนไพรตอนนี้จะมีต้นไม้ใหญ่ๆ ตอนนี้อยู่ในการซื้อสมุนไพรทำยากี่จะใช้งบประมาณจากทางวัด ทางวัดยังดูแลได้ สมุนไพรที่ยังหาได้ตามแถวนี้ เช่น ต้นขี้เหล็ก ต้นสะเดา

ส่วนเรื่องการศึกษาในนั้น นอกจากอาตมาจะเรียนทางพระแล้ว ยังเรียนแพทย์แผนไทยที่จังหวัดนครสวรรค์ ตอนปี ๒๕๖๐ แล้วไปสอบแต่ตักวีกฎหมาย พวก พ.ร.บ.ต่างๆ ช่วงนี้ก็เลยหยุดไว้ก่อน ตอนนั้นก็กำลังเรียนปริญญาตรีรัฐศาสตร์ ของมหาจุฬาฯ วิทยาเขตนครสวรรค์ ส่วนทางธรรมตอนนี้จบนักธรรมเอกแล้ว ยังไงก็ต้องยึดหลักที่ทำมา ซึ่งสอดคล้องกับงานภารกิจของคณะสงฆ์ซึ่งต้องสนับสนุนงานด้านต่างๆ ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านการปกครอง ๒) ด้านการศาสนศึกษา ๓) ด้านการเผยแผ่ ๔) ด้านการสาธารณูปการ ๕) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และ ๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์”

สิ่งที่เป็นสัญญาณว่าจะต้องสืบทอดจิตวิญญาณแพทย์จากหลวงพ่อก็คือ เรื่องมิดหมอบของบรรพบุรุษที่หลวงพ่อกันหามาตลอดแต่ไม่เจอ แต่เมื่อเร็วๆ นี้ลูกชายของปู่เขี้ยวได้นำมิดหมอบกลับมาถวายวัด นับเป็นนิมิตหมายที่ดีสำหรับการก้าวต่อไปในภารกิจสาธารณสงเคราะห์แห่งวัดหนองหญ้าาง ซึ่งพระและฆราวาสร่วมมือกันทำงานอย่างเข้มแข็ง

ภูมิปัญญา
ยาสมุนไพรพื้นบ้าน
วัดหนองหญ้า nang

“
รักษาโดยศิลปกรรม
ตั้งใจทำให้เขาหาย
”

ยาแก้อัมพาต (ขนานที่ ๓)

แก่นมหาด	๒ บาท	...	แกแล	๒ บาท
เถาโพกพาย	๒ บาท	...	สักชี	๒ บาท
รากไทรน้อย	๒ บาท	...	แก่นปรู	๒ บาท
รากสะอิด	๒ บาท	...	แก่นประคู้	๒ บาท
รากพุดตอ	๒ บาท	...	ฝาง	๒ บาท
เถาคันแดง	๒ บาท	...	แก่นขี้เหล็ก	๒ บาท
เถาวัลย์เปรียง	๒ บาท	...	แก่นกันเกรา	๒ บาท
มะขามไก่	๒ บาท	...	แก่นขนุน	๒ บาท
รางแดง	๒ บาท	...	ขมิ้นอ้อย	๒ บาท
แสมสาร	๒ บาท	...	ยาข้าวเย็นเหนื่อ	๒ บาท
แสมทะเล	๒ บาท	...	ยาข้าวเย็นใต้	๒ บาท
หนามพรหม	๒ บาท	...	ฝักคุณ	๒ บาท
แก่นลั่นทม	๒ บาท	...	ใบมะกา	๒ บาท
แก่นสัก	๒ บาท	...		

หมายเหตุ : ให้ต้มกินเป็นประจำ

ยาแก้อัมพาต (ขนานที่ ๔)

ซีเหล็กทั้ง ๕	๒ บาท	...	กระชาย	๒ บาท
(ต้มกินใช้ประจำ)		...	เปราะหอม	๒ บาท
มะขามไก่ทั้ง ๕	๒ บาท	...	เถาว์วัลย์เหล็ก	๒ บาท
แก่นลันทม	๒ บาท	...	พญามือเหล็ก	๒ บาท
ขมิ้นเครือ	๒ บาท	...	สมอเทศ	๒ บาท
เถาคันแดง	๒ บาท	...	สมอไทย	๒ บาท
แสมสาร	๒ บาท	...	กำลั่ง	๒ บาท
แสมทะเล	๒ บาท	...	กำแพง ๗ ชั้น	๒ บาท
เปล้าน้อย	๒ บาท	...	โกฐทั้ง ๙ สิ่งละ	๒ บาท
เปล้าใหญ่	๒ บาท	...	ลูกจันทน์	๒ บาท
หางปลาไหลเผือก ๒ บาท		...	กระวาน	๒ บาท
(รากปลาไหลเผือก)		...	กานพลู	๒ บาท
ดิงตัน	๒ บาท	...	คำฝอย	๒ บาท
เหมือดคน	๒ บาท	...	สารส้ม	๒ บาท
ชันทองพยาบาท ๒ บาท		...	พริกไทย	๒ บาท
ฝิ่นตัน	๒ บาท	...	ข้าพลุ	๒ บาท
ขมิ้นอ้อย	๒ บาท	...	ดีปลี	๒ บาท
กระทือ	๒ บาท	...	เจตมูลเพลิงแดง	๒ บาท
ไพล	๒ บาท	...		

หมายเหตุ : ให้ต้มกินเป็นประจำ

ยาแก้กระสายเส้นเหน็บชา

มะแว้งต้น	๒ บาท	...	หนามพรม	๒ บาท
มะแว้งเครือ	๒ บาท	...	รากมะอึก	๒ บาท
จันทน์แดง	๒ บาท	...	รากมะเขือขึ้น	๒ บาท
จันทน์หอม	๒ บาท	...	พริกไทย	๒ บาท
แก่นสน	๒ บาท	...	ดีปลี	๒ บาท
แก่นสีก	๒ บาท	...	ชิง	๒ บาท
สีกชี	๒ บาท	...	กระเทียม	๒ บาท
แก่นมะหาด	๒ บาท	...	ข่า	๒ บาท
แก่นลันทม	๒ บาท	...	ตะไคร้แดง	๒ บาท
กันเกรา	๒ บาท	...	กระชาย	๒ บาท
เถาว์วัลย์เปรียง	๒ บาท	...	ลั้งแดง	๒ บาท
รากข้าพลุ	๒ บาท	...	(รางแดง)	
หัวเห้วหมู	๒ บาท	...	ใบมะกา	๓ กำมือ
ฝักเสี้ยนผี	๒ บาท	...	ฝักคุณ	๓ ฝัก
ใบคนที่สอ	๒ บาท	...		

หมายเหตุ : ให้ต้มกินเป็นประจำ

ยาแก้กระสายง่อยเปลี้ย เหนียวง่าย

ฝาง	๑๐ บาท	:	รากตาลดำ	๑๐ บาท
แก่นไม้สัก	๑๐ บาท	:	รากตาลขโมย	๑๐ บาท
แก่นขี้เหล็ก	๑๐ บาท	:	รากตาลโตนด	๑๐ บาท
รากตาลเสี้ยน	๑๐ บาท	:	โคกกระสุน	๒๐ บาท
รากตาลนก	๑๐ บาท	:		

หมายเหตุ : ต้มกินเป็นประจำ แก้เลือดแห้ง โรคพุ่มพวง

ยาแก้นิ้ว(ในไต)/ขัดเบา

หัวไม้ราก	๑ บาท	:	สารส้ม	๑ บาท
รากมะกอกตัวผู้	๑ บาท	:	ยาข้าวเย็น	๑ บาท
คานส์บะรด	๑ บาท	:	รากลำเจียก	๑ บาท

หมายเหตุ : ต้มกินขับนิ่วดีนักแล

ยาแก้กระษัย เหน็บชา เท้ามือหงิก

ใบมะขาม	๑ บาท	:	ใบส้มเลี้ยว	๑ บาท
ใบมะกา	๑ บาท	:	ใบมะดัน	๑ บาท
ฝักคุณ	๑ บาท	:	ดินประสีว	๑ บาท
ฝักรากพฤษ์	๓ ฝัก	:	ยาดำ	๑ บาท
แสมสาร	๑ บาท	:	ปูนขาว	๑ บาท
แสมทะเล	๑ บาท	:	หัวยาข้าวเย็นเหนือ	๑ บาท
สมอไทย	๑ บาท	:	หัวยาข้าวเย็นใต้	๑ บาท
สมอพิเภก	๑ บาท	:	แก่นขี้เหล็ก	๑ บาท
จันทน์แดง	๑ บาท	:	ลื่นทะเล	๑ บาท
จันทน์หอม	๑ บาท	:	การบูร	๑ บาท
ใบส้มป่อย	๑ บาท	:		

หมายเหตุ : ใส่สารส้มพอควร เกลื่อนิดหน่อยใช้ต้มกิน

ยาแก้ง่อยมือ-เท้า

แก่นประดู่	๓ บาท	•	รางแดง	๓ บาท
แก่นปรู	๓ บาท	•	มะขามไก่	๓ บาท
แก่นไม้แดง	๓ บาท	•	แสมสาร	๓ บาท
แก่นลั่นทม	๓ บาท	•	มะขามป้อม	๓ บาท
หนามพรหม	๓ บาท	•	ขิง	๓ บาท
แก่นมะหาด	๓ บาท	•	เจตมูลเพลิงแดง	๓ บาท
แก่นขี้เหล็ก	๓ บาท	•	เจตมูลเพลิงขาว	๓ บาท
ชำ	๓ บาท	•	เครือเขาหนัง	๓ บาท
ไพล	๓ บาท	•	ใบมะกา	๓ กำมือ
กระทือ	๓ บาท	•	ฝักคุณ	๓ ฝัก
รากตะโกนา	๓ บาท	•	เกลือ	๓ หยิบมือ
รากแจง	๓ บาท	•	ลูกสมอไทย	๓๐ ลูก

หมายเหตุ : ใส่สารส้มพอควร เกลือนิดหน่อยใช้ต้มกิน

ยาแก้กระษัย ลิ่นกระปือ ม้ามโต ตับหย่อน

ยาข้าวเย็นเหนียว	๑๐ บาท	:	เกลือสินเธาว์	๕ บาท
ยาข้าวเย็นใต้	๑๐ บาท	:	สมอไทย	เท่าอายุ
ชันทองพยาบาท	๕ บาท	:	การบูร	๕ บาท
เช่า	๗ บาท	:	ทองคำเปลว	๗ แผ่น

หมายเหตุ : การบูรห่อผ้า ทองคำเปลวไว้กั้นหม้อ ต้มกินหายแล

ยาถ่ายลม ขนานที่ ๑ ลมมีนง

ชะค้าน	๑ บาท	:	กระเทียม	๑ บาท
ข้าพลุ	๑ บาท	:	แฝกหอม	๑ บาท
เจตมูลเพลิงแดง	๑ บาท	:	หญ้าตีนนก	๑ บาท
ดีปลี	๑ บาท	:	หัวแห้วหมู	๑ บาท
พริกไทย	๑ บาท	:	ผักเสี้ยนผีทั้ง ๕	
ชิง	๑ บาท	:	ว่านน้ำ	๑ บาท
เช่า	๑ บาท	:	มะตูมอ่อน	๑ บาท
ไพล	๑ บาท	:	ผักคุณ	๓ ฝัก
กระชาย	๑ บาท	:	ใบมะกา	๓ กำมือ

หลักเกณฑ์

และแนวทางการคัดเลือก

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๔

ความหมาย

หมอไทย หมายถึง ผู้ที่ได้รับขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยหรือ ผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยประยุกต์ ตาม พรบ.วิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ.๒๕๕๖

วิชาชีพการแพทย์แผนไทยตามพระราชบัญญัตินี้ ประกอบด้วย

(๑) การประกอบวิชาชีพ การแพทย์แผนไทย ได้แก่ การประกอบวิชาชีพด้านเวชกรรมไทย เภสัชกรรมไทย การผดุงครรภ์ไทย การนวดไทย การแพทย์พื้นบ้านไทย หรือการแพทย์แผนไทยประเภทอื่น ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด โดยคำแนะนำของคณะกรรมการ

(๒) การประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยประยุกต์

คุณสมบัติ

- ๑) เป็นผู้ที่มีสัญชาติไทย
- ๒) เป็นผู้ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย หรือ การแพทย์แผนไทยประยุกต์
- ๓) ปฏิบัติงานดีเด่นที่เป็นแบบอย่างที่ดีได้ (ไม่น้อยกว่า ๑๐ ปี)
- ๔) เป็นคนดี มีจริยธรรม เมตตาธรรม ตามหลักศาสนา
- ๕) เป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในการดูแลผู้เจ็บป่วย และถ่ายทอดความรู้

การให้คะแนน

๒๐ คะแนน (ข้อมูลพื้นฐาน)

- ประวัติการรักษาผู้ป่วย/การทำประโยชน์ในชุมชน
- ผลงานที่ผ่านมา

๓๐ คะแนน (ความรู้ ทักษะและความชำนาญ)

- การดูแลรักษาผู้ป่วย
- ความชำนาญเฉพาะโรค โรคที่สามารถรักษาที่มีประสิทธิผล
- การถ่ายทอดความรู้

๓๐ คะแนน (ความสามารถพิเศษ)

ตัวอย่างเช่น

- แพลตาร่า/บันทึกตำรา/มีตำรับเฉพาะ/มีเทคนิคการรักษาเฉพาะ/ประดิษฐ์อุปกรณ์การแพทย์/มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ปลูกป่าชุมชน และเสริมสร้างสุขภาวะชุมชน ฯลฯ

๒๐ คะแนน (คุณธรรม จริยธรรม)

- มีจรรยาแพทย์ เป็นคนดี มีคุณธรรม
- เป็นที่ยอมรับยกย่องของชุมชน

วิธีการคัดเลือก

• คัดเลือกจากหมอไทยดีเด่นระดับจังหวัด เพื่อคัดเลือกตัวแทนหมอไทยดีเด่นระดับภาคประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข

• คณะทำงานพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๔ จะคัดเลือกผู้ที่มีคะแนนดีที่สุดจากหมอไทยดีเด่นระดับภาคทั้ง ๔ ภาค เพื่อนำเสนอให้คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติพิจารณาตัดสิน

รางวัล

- ๑) โล่เชิดชูเกียรติและใบประกาศเกียรติคุณ
- ๒) เงินรางวัล

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

คำสั่งคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ

ที่ ๕ / ๒๕๖๒

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ

เพื่อให้การดำเนินการคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสม และได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วน จึงแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ เพื่อเชิดชูเกียรติและสร้างขวัญกำลังใจของหมอพื้นบ้าน หมอแผนไทย ที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ ในการทำประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติ โดยมีกรมอบรางวัลในการประชุมวิชาการประจำปี การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก

อาศัยอำนาจของคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ ตามคำสั่งคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ ที่ ๕/๒๕๖๑ เมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ โดยมีองค์ประกอบอำนาจและหน้าที่ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑ นายวิชัย โชควิวัฒน์	ที่ปรึกษา
๑.๒ อธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก	ที่ปรึกษา
๑.๓ นายเปรม ชินวันทนนานท์	ประธาน
๑.๔ นายประพจน์ เกตุรากาศ	รองประธาน
๑.๕ รองอธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก	คณะทำงาน
๑.๖ ผู้อำนวยการสถาบันการแพทย์แผนไทย	คณะทำงาน
๑.๗ นางสาวปรณัฐ สุขสุทธิ	คณะทำงาน
๑.๘ นายวีรพงษ์ เกรียงสินยศ	คณะทำงาน
๑.๙ นางศุภวรรณ พันธุ์บูรณะ	คณะทำงาน
๑.๑๐ นายสันติสุข โสภณสิริ	คณะทำงาน
๑.๑๑ นางสาวณีย์ กุลสมบุรณ์	คณะทำงาน
๑.๑๒ ผู้อำนวยการกองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย	คณะทำงานและเลขานุการ
๑.๑๓ เจ้าหน้าที่ที่กองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย	ผู้ช่วยเลขานุการ

๒. ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- ๒.๑ จัดทำหลักเกณฑ์และแนวทางการพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ
 - ๒.๒ ดำเนินการพิจารณาคัดเลือก โดยประสานความร่วมมือหน่วยงาน องค์กร ภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาบุคคลผู้สมควรได้รับการคัดเลือก
 - ๒.๓ เสนอชื่อ ประวัติ ผลงานของบุคคลผู้สมควรได้รับการพิจารณาคัดเลือกต่อคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ เพื่อพิจารณาคัดเลือกเป็นหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ
 - ๒.๔ จัดทำทะเบียนประวัติบุคคลผู้ได้รับการคัดเลือกเป็นหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลในการเผยแพร่และใช้ประโยชน์ต่อไป
 - ๒.๕ ดำเนินการประกาศเกียรติคุณผู้ได้รับการคัดเลือกเป็นหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ ในการประชุมวิชาการประจำปี การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก
 - ๒.๖ ปฏิบัติงานอื่นๆที่คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติมอบหมาย
- ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๖๒

(นายวิชัย โชควิวัฒน์)

ประธานคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ

เอกสารประกอบ

- (๑) รัชณี จันทร์เกษ และคณะ.(๒๕๕๑). การบูรณาการการแพทย์แผนไทย: บทบาท วัดกับการดูแลสุขภาพชุมชน,กรุงเทพฯ:ศูนย์ข้อมูลเชิงยุทธศาสตร์ กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก.
- (๒) สันติพงษ์ ช้างเผือก และคณะ.(๒๕๕๔).หลวงพ่อบุญ วัดหนองหญ้าปาง จังหวัดอุทัยธานี หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๔, กรุงเทพฯ: สถาบันสุขภาพวิถีไทย (สสว.) ภายใต้ สวรส.
- (๓) จันทร์ทิพย์ ศรีลัมพ์. (๒๕๔๙). การศึกษาองค์ความรู้ด้านการนวดพื้นบ้าน กรณีศึกษา:ภูมิปัญญาท้องถิ่นวัดหนองหญ้าปาง จังหวัดอุทัยธานี, วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาราชนครราชสีมา.
- (๔) วรนิษฐา จันทร์เอี่ยม(๒๕๖๑). รูปแบบวัฒนธรรมการดูแลรักษาสุขภาพด้วยวิถีแพทย์แผนไทยในเขตวัด ในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ขอบคุณหน่วยงานและบุคคลผู้สนับสนุน

นายปรารถนา ประสงค์ดี	นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดอุทัยธานี สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุทัยธานี
นางนลินี บุญธรรม	นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุทัยธานี
นางจินตนา พูลสุขเสริม	เภสัชกรเชี่ยวชาญ (ด้านเภสัชสาธารณสุข) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุทัยธานี
น.ส.อัจฉราพร แก้วนการไถ	แพทย์แผนไทย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุทัยธานี
นายวชิระ กมลมาลย์	เจ้าพนักงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุทัยธานี
พระครูสมุห์สุทธิพงษ์ ฐาวโร	เจ้าอาวาสวัดหนองหญ้าปาง ต.หนองไผ่แบน อ.เมือง จ.อุทัยธานี
หมอนวดไทย จิตอาสาและคณะพระสงฆ์ วัดหนองหญ้าปาง	
ต.หนองไผ่แบน อ.เมือง จังหวัดอุทัยธานี	
ครอบครัวเสาวมาลย์ บ้านทุ่งพิ้ง ต.ทุ่งพิ้ง อ.หนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี	